ב"ה

ע"ד בקשתכם ובקשת אנ"ש שי' להודיע מפרטיות החתונה בווארשא של בת כ"ק אדמו"ר שליט"א, לא אמנע הטוב מאהובי נפשי, והמכסה אני מאוהבי מלגלות הרוב טוב אשר בעזרתו ית' זכיתי אני לראות בעינ,י את אשר לא ראיתי ולא שמעתי עוד בימי חלדי, ואפשר לכך נוצרתי ולכך נשלחתי ונגרשתי מאוהבי ואהובי, לספר לכם ולמען ידעו אנ"ש שי' דמדינתנו אשר השתתפו ל"ע בצערו של אותו צדיק וראו ל"ע "בחורבנו" - את כל הכבוד הגדול אשר ברוב חסדי ד' זכה עטרת תפארת ראשנו שליט"א עתה "בבנינו".

ויהי רצון שלא ישלוט בו עינא בישא כי זרעא יוסף הוא.

והן אמת כי אין ידי מגעת ואין כח בפרי עטי לתאר לפניכם עלי גליון אף מקצת מן המקצת מהמחזות הנעימות החביבות והיפות אשר חזיתי אני, איש מהיר במלאכתו, בעת אשר לפני מלכים יתיצב, מאן מלכי רבנן, אפס גם מהקצת מני' תוכלו לשער, והמעט מן המעט תתענגו ברוב ענג רוחני ונפשי עד בלי די, והי' זה שכרכם.

והשי"ת ירחם עלינו שנזכה בקרוב ממש שיוביל אותנו לקראת משיח צדקינו,

ואין שום ספק אצלי ובטח גם אצליכם, אשר גם אז הוא הקדוש שליט"א יקח חלק בראש בעד מסירת נפשו וגופו ממש בעד ד' ותורתו, ובעד זכותו הגדול בעיקבא דמשיחא שזכה להעיר ולהקיץ נרדמים מתרדמתם להוציא מעמקי הקליפות ומשאול תחתיות הרבה הרבה נפשות, ולהאיר את העולם בהחשך כפול ומכופל הזה בהפצת תורת הבעש"ט ז"ל להחיות העצמות היבשות.

האויפרופעניש:

ה"אופריפינעס" בשבת פ' ויצא י"א כסלו הי' ברוב כבוד והדר בביתו של כ"ק שליט"א במדור העליון ובסדר גדול.

אחר התפלה, בערך שעה ראשונה, במדור התחתון הכינה הרבנית הגדולה [=מרת שטערנא שרה, אשת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע] שליט"א קידושא רבא בביתה עבור כל הנאספים בערך עשרה מנינים שי'.
בראש השלחן ישב כ"ק שליט"א עם החתן שי', וכל הנאספים ישבו בצדדי השלחן בדממה דקה על כוסי יין מלאים וכל אחד ואחד ברך את רבינו שליט"א ברכת לחיים ברוב אהבה מפנימיות הלב, ובאותה שעה נתברך בברכה עמוקה מכ"ק שליט"א כל אחד ואחד בפרט ג"כ מעומק פנימיות לבבו הטהורה בלב שמח אשר ייטב פנים.

אחרי הקידוש אשר נמשך בערך שעה ומחצה רק בניגונים לבביות ובשמחה פנימית, התפללו מנחה ויעלו משם כל הנאספים שמחים וטובי לב, אל מדור העליון לסעודת שבת, ושם בביתו של רבינו שליט"א הי' שלחן ארוך וערוך עבור כל האורחים הנכבדים הקרואים להסעודה בערך שבעה מנינים שי', מהם יותר ממנין רבנים ומנין שובי"ם ובערך חמשה מנינים אשר לכולם נוכל לתארם בשם חסידים, כולם בעלי זקנה יראי אלקים.

ואחרי אשר רבינו שליט"א והחתן נטלו את ידיהם כל אחד ואחד נטל את ידיו וישב על מקומו אשר לפי כבודו בסדר גדול. משקה הי' לרוב וכן כל מאכלי שבת בשר ודגים פרפראות ג"כ ת"ל הי' מוכן לכל אחד ואחד ע"צ [= על צד] היותר נעלה ונכבד, וכל האורחים אוכלים ושותים ושמחים בלבבות שמחות.

באמצע הסעודה, בין דגים לבשר, דיבר רבינו שליט"א מאמר דא"ח, "וכל בניך לימודי ד'" מאמר נפלא מאד השכלה ועבודה, ומעלת קדושת אותיות התורה שבכתב כמו שהם, בהסתכלות בהם נפש מישראל ולכן קוראים לתורה את החתן בהשבת שלפני החתונה, והרבה השכיל להבין מעלת נה"י על כל הספירות, שבהם וע"י נמשך כח בהמקבל להיות משפיע...

ואיה"ש בקרוב יצא לאור ואשלחו לכם ויהי' לכם למזור ומחי' ולרוב ענג ונחת, וישמח בו כל לב מבקש ד', כי בו ישמח לבנו פה בשמוע הדברים האלה,

וגם ביום חתונתו בווארשא חזר את המאמר, והי' לנו עוד הפעם חדשים לבקרים כנתינתם מסיני.

אחר המאמר אשר נמשך בערך שעה ומחצה, הי' ריקודים ארוכים והיינו שמחים בשמחה גדולה, גילה ורעדה יחדיו, בראותנו כי ישמח צדיק, וברבות צדיק ישמחו ויעלזו חסידיו ובכבוד ירננו, וגם הוא הקדוש שליט"א מרנן מרקד ומשמח אתנו ותהי שמחה גדולה מאד.

וכשאני לעצמי לפי עניית דעתי שבחתי אני את השמחה הזאת יותר מכל השמחות אשר אחרי' בשבעת ימי המשתה ושמחה, מדוע ולמה? לא אדע, אך כן הוא הדבר אצלי בהרגשי לבבי, ואפשר מפני שהיא הראשונה לשמחת לבבו הט' והפתיחה לכל השמחות שלאחרי', ומקור להתגלות צינורה מעומק פנימיות הלב אחרי הצער והיגון שלפני' ל"ע, ויהי רצון שמעתה שמחת עולם תהי' לנו, ובשמחתנו אתו לא יתערב זר.

אחרי הריקודים הי' א רייד [= דיבור] דברים ערבים ומתוקים אשר לא שמעו אזן עוד, ובטח יהי' הנחה מאחד השומעים ואיה"ש אעתיק ואשלח לכם ויהי' לכם למשיב נפש וכמים קרים.

ובטרם התחיל לדבר דברים חמים וחדים מעיקבא דמשיחא, מעומקא דליבא לקח כוס יין מלא בידיו הקדושים ויעמוד על רגליו, ונשתנה פניו הטהורים אזיל חוורא ואתי סומקא ועיניו נתמלאו דמע בהשיאם השמימה ויאמר: עתה אשתה לחיים לאחיי בני גולה במדינתנו, ויברך אותם ברכה גדולה וארוכה ובקול חזק מאוד, עד אשר פחד גדול נפל על כל המסובים ויתגלגלו דמעות לרוב מכל אחד אשר לב רגש לו, הלואי שיקוים בכם בקרוב ברכתו של אותו צדיק, ויקבץ גליותנו מארבע כנפות הארץ ומלאה הארץ דעה.

הסעודה הזאת ברוב הודה והדרה לפני כ"ק אדמו"ר שליט"א ולכל חסידיו שי' נמשכה עד שעה ארוכה בלילה, ורק ההכרח להכין הכנה רבא על הנסיעה ביום א' שלאחריו לווארשא אילץ לגומרה קודם חצות, ולולא זאת, בטוח אנכי, כי רוב עונגה הרוחני אשר נראה הי' בו בעצמו שליט"א וכן בכל אנ"ש המסובים שי' אשר עין לא ראתה ומעולם לא שמעו עוד פה, טעם גן עדן ממש, כי אז לא נפסקה הסעודה הזאת והשלחן גבוה הזה עד אור הבקר.

חסל סדר האופירפענס מחתונת בתו חי' מושקא תחי', וכאשר זכינו בה, כן נזכה בקרוב ממש להאופריפענס של בתו הצעירה שיינא תי' בירושלים עי"ת ובביאת משיח צדקנו.

הנסיעה לווארשא :

ביום א' וישלח, י"ב כסלו, שעה ראשונה בצהרים, באותה שעה אשר שם דרכו צלחה עם כל ב"ב שי' לווארשא, באו כל אנ"ש עם יודעיו ומכיריו שי' על החתונה ללוותם, ותהום כל הוואקזאל [= תחנת הרכבת] מרוב הרעש הגדול מאלפי אנשים נשים וטף אשר נאספו לשם לכבודו של רבינו הק' שליט"א.

כי ע"י מכתבי-העת דהכא ריגא ודהתם ווארשא, נודעה היתה לכל לכוון את אשר עתיד לעשות, אחרי כי המכ"ע והסופרים עם המגידים שלהם התחילו לכתוב, לדבר, ולספר מהחתונה הנכבדה הזאת בעוד מועד וכמנהגם בכלל אינם מדקדקים כחוט השערה לאמיתתה של דבר, ולפי דבריהם של מכה"ע דווארשא כבר הי' רבינו שליט"א בווארשא, אבל העתון היומי דפה הודיע סוף כל סוף את היום והשעה אשר באמת כן יהי'.

והרבה הרבה אנשים מכובדים עמדו בחוץ לחכות עד אשר האוטאמאביל [=הרכב] נגש אל הוואגזאל, ומאותו המקום אשר שם יצא מהאוטו, אשר בה נסע מהיכלו עד הוואג' אשר בו נכנס להמרכבה, ליסע בשלום, עמדו שני שורות אנשים משני הצדדים, ותיכונה אמה ומחצה רחבה השאירו עבור רבינו הק' שליט"א עם החתן שי' לעבור בתוך, אורך הדרך הזה הוא בערך שלש מאות אמה,

העומדים בשורה עמדו ברוב כבוד ודרך ארץ וינענעו כולם בראשם לקראתו לאות שלום וברכה, וגם הוא הק' שליט"א השיב להם בראשו כן, ובשפתי חן וברוב אהבה אמר להם אחד ואחד בפרט בקול דממה דקה "היו שלום, היו שלום".

אנכי עמדתי ברגעים הללו על הפלאשצאדקע [= רציף] שלי בגובה מקום, בכוונה לראות בטוב את המחזה הנעימה זאת, ומרוב התרגשות של שמחה מההוד וההדר לפניו ומהדר גאונו אשר תעטרם מכל צד ופנה, ותאר פניו הטהורים כתאר פני מלך ממש, ותרגז בטני, ועיני יורדה דמעה מרוב צער ויגון אשר אתם אהובי המקושרים אליו בעבותות אהבה, עומדים שעה ברחוק מקום וקיר של ברזל מפסיק בין הדברים, מדוע, למה, ומפני מה עלה כך בגורלכם לראות ולהצטער כל כך בצערו של אותו צדיק ל"ע ולא לזכות ליקח חבל בכפליים לתושי' בנחמתו בבנינו ובשמחתו הגדולה הלזו.

ובמבוכה זאת עמדתי רגעים אחדים למצוא מלה בלשוני במה לנחם אתכם,

והנה פתאום קול מצהלות כקולות מים רבים נשמע מכל העם ובקול גדול וחזק מאד הרים הרימו כל המלוים את ברכתם "כי בשמחה תצאו" הידוע לכם, ובברכה המשולשת "יברכך", ובניגונים משמחי-לב שומען התחילה המרכבה לעשות צעדי' לאט לאט, והם הנאספים כלם כאיש אחד הולכים אתה עמה מן הצד צעד אחר צעד מנגנים ומרקדים אחרי' וצועקים בחזק מקירות לבבם ברכות מאליפות.

המרכבה עמדה כמו במלחמה איתם להשמט מידיהם ולברוח מהם, והם בכל כחם ועוזם בורחים צועקים ורודפים אחרי' להשיגה ולהביט ולהסתכל לראות עוד ראי' אחת באוצרה הטוב, עד מחוץ התחנה, עד אפס כחם ממש ועד נעלמו מעיניהם, מה טוב ומה נהדר הי' המחזה הנוראה הזאת ברוב רגשותי' העצומות,

עד כאן סדר היציאה.

בהוואגאן [=קרון] אשר בו נסע רבינו שליט"א עם משפחתו כן ירבו, נסעו רק ב"ב שי' והלא המה, הוא שליט"א עם החתן שי' הרבנית הגדולה שליט"א, חתנו הרש"ג ורעיתו ובנם שי' בתו הצעירה שיינא ת'.

כבר הודעתי אתכם כי הרבנית שליט"א עם הכלה ת' נסעו מפה לווארשא עוד ביום א' תולדות [כ"ח מר-חשון], להכין צרכי החתונה. מאנ"ש דפה שי' נסעו אתנו בערך א מנין לווארשא על החתונה, כי גם הגבול הקטון אשר בין לאט[בי]' ופולין גדול כחו להפסיק, בל יעבורון גם החפצים באמת, וכמו למשל ידידנו הרי"ף [= הרב יחזקאל פייגין] שי' אחרי רוב ההשתדלות הכא והתם מוכרח הי' להשאר בפה, התוכלו לשער העגמ"נ מזה.

בהוואג' השני ישבנו ושתינו אנחנו הנוסעים על החתונה עם המלוים אותנו עד הגבול. גם ידידינו הרמ"ד [= הרב מרדכי דובין] שי' נסע אתנו עד להגבול, הוא הכין את עצמו לנסוע לווארשא אפס הסיים [= בית הנבחרים הלטבי] לא נתן לו לעזוב האסיפה הגדולה העיקרית אשר היתה בימים האלה.

זוכר אני לא פעם ולא שתיים אשר רבינו הגדול זצ"ל זי"ע אמר בקול רם לפני כל המסובים ביומא דפגרא בלשונו הזהב בזה"ל "איהר זאלט זעך בעטין צום רבי'ן", והלא גם המה ע"ה שמעו זאת מפיו הק', ובטח עשו את זאת און דעם רבי'נס גוטסקייט און גוטפריינשאפט ווייסן מיר דאך, עס ווילט זעך גאר ניט אויפהערין רעדען בעת מען דערמאנט זיין הייליקין נאמען, אך אין מערבין שמחה בשמחה.

גם בדווינסק ידעו אנ"ש לכוון השעה ויצאו אנ"ש דשם לקראתו ברוב כבוד והדר לברכו ולהתברך, אף כי עמדנו שם מינוטין ספורים, ומשם עד הגבול בערך 3/4 שעה, ושם נפרדו מאתנו המלוים עד הגבול. מהגבול לווילנא לא רחוק הדרך ובערך שעה ומחצה באנו צלחה על הסט'[ניאציא] [=תחנה] ווילנא.

נבהלתי ונשתוממתי, גיל ורעדה של שמחה אחזתני, בראותי פתאום את ריבוי האנשים עומדים על התחנה, וכלם ישראל סבא, בעלי זקנה, ובקול רעש גדול דוחקים ולוחצים זה את זה, ורצים זה אחר זה בכוונה אחת כאיש אחד להוואג' אשר בו נוסע עטרת תפארת ראשנו שליט"א, והכל רוצין לראותו ולהסתכל בו בברכת מז"ט ולהתברך מפיו הקדוש.

וכעבור זמן מה והנה נשמע קולות מאליפות וכלם כאחד מנגנים לכבודו לכבוד השמחה, ניגון טוב ויפה, אנחנו אנ"ש הנוסעים אשר עמדנו באותה שעה על הפלאטפארמע של הוואג' שלנו ג"כ לא החרשנו ונתעוררנו בכפליים לששון ושמחה לנגן אתם עמם זה לקבל זה, מה אהוב וחביב נחמד ונעים, היתה שעה הזאת לפנינו אנ"ש, ובלי תפונה גם לפני אדון כל, אשר לפניו נגלו תעלומות כל לב, והתרגשותה של שמחה זו מה היא עושה, והלא באמת זכה ונקי' היא השמחה הזאת בלי שום תערובות חומרי וגשמי.

שמחים אנחנו אנ"ש אשר זכינו לראות בעינינו דור ישרים יבורך מרבותינו הקדושים ואחרי מאה חמישים בדור שביעי, ובחשך כפול ומכופל שאנחנו חיים בו, אשר החשך יכסה את כל הארץ והקליפות מתגברים בעיקבא דמשיחא, המעט אור אשר השאירו לנו לפלטה, אור צח ומצוחצח הוא, ויאר לנו באפילה לדחות את הרבה החושך, ואין שום מסתיר ומעלים לפנינו לראות את האור כי טוב, אשרי עין ראתה כל אלה.

אחרי רגעים אחדים נפרדנו מאתם בקול רעש של שמחה וחדוה ובברכות אין קץ, הלואי שיקוימו בו שליט"א, בנו, בהם, ובכם אהובי מרחוק.

וואַרשא:

ועתה בני חתני ואנ"ש שי' האספו ואגידה לכם את הטוב אשר זכיתי לראות בעי"ת וואַרשא.

ביום ב' י"ב כסלו שעה שביעית בוקר נגשה המרכבה ברוב מתינות לאט לאט להוואגזאל [= תחנת הרכבת] דוואַרשא, אלפי אנשים נשים וטף עם כל התמימים מהישיבה שי' כן ירבו יצאו לקראתו, מרוב הדוחק והבהלה, אשר כל אחד ואחד דוחק את חברו לדחותו, להיות מהראשונים הזוכים לראות פני המלך, לא הי' לי שום יכולת לא לי ולא לאנ"ש שי' הנוסעים אתי לצאת מהוואגאן [=קרון], גם לא לראות מהנעשה אצל הוואגאן של רבינו שליט"א,

ולמרות נפשי לא אוכל למסור לכם בפרטיות מה המה הי' מהראשונים אשר זכו לפגשו ולדבר אתו, כי לא ראיתי.

מפי המגידים שמעתי שחותנו של רבינו שליט"א, הרב ר' אברהם שליט"א [שניאורסאהן], אשר בא ג"כ לוואַרשא מקישינוב באותה שעה גם בנו שי', הוא הראשון אשר רבינו שליט"א נגש אליו ויפול על צוארו וינשק אותו, אך אני לא ראיתי מאומה.

עמדתי כמשתומם, ובאמצע ההשתוממות והנה החתן שי' נכנס אל הוואגאן שלי ומציע לפני כי אסע אתו אל אטעל [= בית-מלון], וכי כן רצון כ"ק אדמו"ר שליט"א.

מובן הדבר כי לא אחרתי אף רגע אחת וחיש מהר יצאנו שנינו ברוב עמל ויגיעה מהוואגן, ובקושי גדול ורוב תלאה נדחפנו שנינו אחוזי זרוע, לעבור בין האנשים הרבים אשר סבבו אותנו. והי' כי ישאלו אותי לברכני בברכת שלום מי ממכירי, לא עניתיו.

רצים אנחנו דחופים ומהורים ברוב בהלה, בלי אומר ובלי דברים, אנחנו בעיניהם, כמו הם בעינינו, והעיקר נפשי נבהלה מאד לבל יוודע כי הוא הוא החתן, אשר אותו חפשו ודרשו לברכו ברכת שלום.

והיא שעמדה לי אשר לכל אחד השבתי בחפזון והראתיו את הוואגאן אשר בו נוסע רבינו שליט"א, ובזה הצלתי את נפש החתן שי' מידי האלפים שי' אשר נטויים היו עליו בידים פשוטות לתקוע כל אחד ואחד את כפו יד אל יד אליו, ומי יודע אם בכחו הי' לעמוד בפני כל אלה.

ובאו ונגמול טובה להשאפערין [= נהגי המוניות] אשר שונאי ישראל המה ואוהבי כסף מאד, ובכדי שנוכל להגיש את האטא [= מכונית] לישב בתוכו לא חכה עד אשר נקרב אליהם, ויעשו המה צעדות אחדות בהאטא אלינו בכדי לגרש את הרודפים אחרינו והצרים לפנינו, וכהרף עין ישבנו בו והדלת נסגרה אחרינו, ונצלנו כרגע אחת מידם בשלום.

ברם, דא-עקא, כי מרוב הבהלה והחפזון לא זכיתי לראות את כל הטוב הנעשה אצל הוואגאן של רבינו שליט"א עם כל הסדר היפה והנעים אשר ספרו לי אח"כ, גם לא הספקנו לשאול את שם האטעל [= מלון] אשר הכינו לפני החתן שי', ולא ידענו אנה לפנות לאיזה אטעל ונסענו בהאטא יותר משעה ומחצה עד אשר מצאנו אטעל אשר בו חדר פנוי עבורנו.

אמנם משכורתי הי' בכפליים כי הייתי עם החתן שי', המעל"ע [= המעת- לעת] שקודם החופה, ות"ל נוכחתי ונודעתי בבירור גמור כי לא נשתנה אף כחוט השערה ברוב יראתו, ויראת ד' היא אוצרו, ובטח יפק רצון מד', תפלתו אמירתו תהלים, לימודו בהראשית חכמה, והק"ש שעל-המיטה בהמעל"ע ההיא הייתה לי למשיב נפש ולרוב ענג ונחת.

גם זכיתי לראות אצל החתן שי' מכתב ליום החופה מאביו הרה"ג והרה"ח הרלוי"צ שליט"א אשר בו יבאר בארוכה מעלת יום השלישי אשר יום החופה בו, על כל הימים, עפ"י קבלה, מהמעט דמעט אשר הבנתי אפס קצהו, נבהלתי ונשתוממתי מרוב ידיעתו, ואמיתתם של דברים האלה. ומסיים כי גם הגאולה דלעתיד לבוא ג"כ תהי' ביום השלישי, כמ"ש ביום השלישי יקימנו ונחי' לפניו.

מאד מאד נהניתי מהמכתב הזה, כי זה כבר לא שמעתי מפיו המתוק שלשלאות ושרשראות הקבלה אשר הוא מסלסל ומחבר כידוע לכם.

"חתן מאל" :

- בו ביום, ב' בערב אור ליום ג' י"ד כסלו.

מדוע נקראת השמחה אשר חוגגים טרם החתונה ע"ש החתן לבד ובשם "חתן מאל" [= סעודת החתן] לא ידעתי מעולם וגם עכשיו טרם אדע, ואל תשאלו אותי, כי לא ידעתי טעמה, אפס בחוש ראיתי, כי הכלה איננה משתתפת בהשמחה הזאת וכן כל הנשים השייכות להחתונה פטורות מן החג הזה, וגם נודעתי כי מסכת גדולה בפני עצמה היא.

ובהלילה הזה, אחרי אשר ראיתי בזכותי הגדול את אשר אספר לכם הלאה, נפתרה לי השאלה הגדולה והחדה סתומה אשר הכל שואלים בפרהסי' ובגלוי, מדוע למה ומפני מה, היא החתונה בווארשא? ואנכי כשאני לעצמי, אם כי אסור לי לשאול בגלוי, "אז דער רבי שליט"א טוט אזוי דארף דאך געוויס אזוי זיין", [=כשהרבי שליט"א עושה כך - בוודאי שכך צריך להיות], ואין לנו חסידיו שום רשות בעולם להרהר אחרי מעשיו, להסתפק בהם, או לבקרם חו"ש, אבל בסתר ובמצפוני לבבי טמונה היתה השאלה ועומדת בתקפה, ולא ידעתי פתרונה עד הלילה מה"חתן מאהל".

ובאותה שעה שנכנסנו להזאל בישיבת "תומכי תמימים", אז נפקחו עיני ויאר לי מהאור הגדול אשר הבית נתמלאה ממנו. הזאל הגדול נתתקן ונצבע הצבע תכלת דומה לים, עם תערובות של הרבה גוונים. התקרה וכן הכתלים גם הרצפה הכל שפיר נאה ויפה בהוד והדר, שלחנות ארוכות עומדות כמו "ח" מצופים כל אחד במפה לבנה, מנורות גדולות של עלעקטרא מלאים זיו ומפקים נוגה מרוב הנרות אשר בהם, תלוים באמצע מן התקרה וכן בכל ארבע פנותיו של החדר הגדול הזה.

במזרח עומד זה השלחן אשר לפני ד' אשר רק החתן המחותנים והצדיקים יבאו בו, בהכסא כבוד העומד באמצע השלחן הזה, נוכח העם, יושב החתן המהולל בפניו הלבן והבהיר, דומה למלך, מלובש במשי, לימינו יושב על כס רם ונשא עטרת תפארת ראשנו כ"ק אדמו"ר שליט"א בבגדי שבת בחגורתו ובשטריימל מראשו כתם פז של הוד כבוד קדושת מורינו ורבינו הגדול נבג"מ זי"ע זצ"ל, ואנחנו המקורבים ביותר, ממש יראנו מהפחד השורר בפניו הטהורים כי קרן אור פניו מהשטריימל הק' הזה.

לתאר ולצייר אין ידי מגעת, אבל בטח תזכו ותראו, כי מזמן החתונה, ת"ל אשר הוא לובש את השטריימל הזה בכל שבת ושבת כמו בליובאוויטש, ברוך שהחיינו וקיימנו לזמן הזה, והלואי שכל אלו הרוצים לזכות ולראות יזכו ויראו בקרוב ממש.

משמאלו של החתן יושב חותנו של רבינו שליט"א מורינו הרב ר' אברהם שליט"א, אחריו דוד של רבינו שליט"א הר"ר משה שי' הארנשטיין. אחר רבינו שליט"א מצד השני יושב חתנא דבי נשיאה הרש"ג שליט"א, ובכל שאר הכסאות של מזרח יושבים הצדיקים האדמורי"ם דפולין עם הרה"ג שליט"א דוואר שא, כמו הראדזינר שלט"א הפעטריקובר שליט"א הזלאטאפאלער שליט"א, הרה"ג ר' מנחם זעמבא שליט"א, גאון מפורסם עשיר גדול, מהיותר מקורבים דגור ועוד מפורסמים כאלה וכאלה.

על כל השלחנות האחרים יושבים אורחים גדולים ומפורסמים לרוב, לפורטם אי אפשר - ראשית, כי רבים הנה כן ירבו, והשנית לא ידעתי את כולם. ועל הספסלים העומדות בכתלי צפון ודרום עומדים צפופים כל התמימים מהישיבה שי' בשתי שורות זו למעלה מזו, הבחורי-חמד אשר משכמם ולמעלה גבוהים מהנערים, עומדם סמוך נשענים על הכתלים, ולפניהם סמוך עליהם עומדים הנערים שי', והכל בסדר נכון ויפה מאד מאד.

מי שלא ראה השמחה והסעודה הגדולה הזאת עם רוב בהירותה והארתה הצחה המפיקה והמאירה באור נוגה, מקרני הצדיקים הגדולים והמפורסמים שליט"א היושבים על שלחן גבוה במזרח עם עטרת תפארת ראשינו שליט"א בראשם והחתן שי' בצדו, עם כל התמימים שי' הרבים העומדים באימה ויראה מסתכלים בפניהם ומנגנים בקול ערב ומתוק את הניגון דרבינו הזקן נבג"מ זי"ע זצ"ל ומעיניו של רבינו נוצצות דמעות לחש ויתעכבו בעפעפיו מרוב התאפקותו לבל יראו ויפלו חוץ, מי שלא שמע את קול ששון ושמחה בגן האלקים הזה מי שנשמתו לא הריחה מריח גן עדן הזה - מעולם לא האזין לא שמע ולא ראה טוב, ואשרי עין ראתה כל אלה עין לא ראתה אלקים זולתך ויעשה עוד למחכה לו.

פרשתי ידי לבורא שמים כי ראיתי וזכיתי גם להבחין . . ואיה"ש כשיזכני השי"ת בקרוב להתראות אתכם האהובים ועם כל אנ"ש שי' דמדינתנו הנאהבים והנחמדים הרבה הרבה יש לי מה לספר, ושמח אשמח את רעי האהובים בדברים העומדים ברומו של עולם דברים שבע"פ אשר אי אתה רשאי לאומרם בכתב אין משיחין בהם על פני השדה.

הסעודה נמשכה בערך עד שעה הראשונה אחר חצות הלילה, קודם ברכת המזומן הי' מאמר דא"ח, המאמר אשר אמר בשבת של האופרופעניש בריגה, "וכל בניך למודי ד'", נאמר ונשנה ברוב התפעלות והתרגשות בקול רם וחזק מאד, וקולו נשמע הי' לכל ות"ל כי לא הי' בלבול, והכל שמעו והבינו את המאמר בטוב, כבר יצא ב"ה לאור ואיה"ש בימים האלו אקוה לשלוח לכם ובלי תפונה תתענגו ברוב ענג, כי חכמה דעת ויראת אלקים יכיל בקרבו.

הסעודה נגמרה בערך שעה שני' וכל אחד ואחד אשר נהנה מסעודת חתן הזאת הי' שבע רצון ומלא ענג מזכותו הגדול אשר זכה לזה, ואז הכל הבינו וראו בעינים פקוחות אשר רק ווארשא היא ראוי' לכך, היא רק היא מוכנה מששת ימי בראשית היתה לקבל את האור הגדול הזה.

וגם אנכי לא התאפקתי אז מלאמור למקורבי דריגא הבאים אתי "עתה ידעתי", ובפה אחד הכל הודו לי, והשאלה הגדולה והחזקה נפתרה בין לילה אחת לטוב לפני כל הימים. וקבלנו על עצמנו לימים יבואו בקבלת עול מלכות שמים לראות לשמוע ולחרוש, דאס הייסט: זעהן הערן און שווייגין [= זאת אומרת:

לראות, לשמוע ולהחריש], ולא להיות יותר חוקרים ודורשים בהשכלות בע"ב [=בעלי-בתים], ולא לדרוש בלמעלה מאתנו, עבדים פשוטים אנחנו ואין לנו רשות למשש בשכלנו הגס באורם של צדיקים וד' יכפר בעדינו על העבר, כן הוא הדבר ודאי.

אני עם החתן שי' נסענו אל האטעל שנמצא בריחוק מקום מהישיבה, ומרוב התרגשות מהלילה, כמעט שלא דברנו כלל, אבער ניט וייל ער האט זיך געבלאזן ווי א חתן, דאס דוקא ניט [= אבל לא מכיון שהוא 'התנפח' כמו החתנים. זה דווקא לא]. באנו בשלום אל האטעל, נאס זיינען מיר געווען פון שוויס, איבער געביטען גרעטץ, אפגילייענט ק"ש [= רטובים היינו מזיעה, החלפנו את בגדינו, קראנו קריאת-שמע] ושנתינו ערבה לנו. חסל סדר "חתן מאל" בשעה טובה ומוצלחת.

יום החתונה עם רבינו :

למחר ביום ג' יום החופה בוקר קודם תפלת שחרית נסענו למקוה, אחר תפ"ש [= תפילת שחרית] הוא לומד ואני אוכל.

ויהי בעלות המנחה ויעמוד החתן שליט"א להתפלל מנחה האחרונה קודם החופה, ולהתוודות לפני היודע רזי עולם, ודוי הארוכה, ברוב כוונה ושפיכת הנפש בקול דממה דקה. המחזה והתמונה המבהילה והמפחידה הזאת, אין איש אתנו רק אני והוא, ורחוקים מאד מאד איש מאחיו כרחוק מזרח ממערב, כי לא מחשבותיו מחשבותי.

הוא מכין את עצמו לדרך ארוכה, למצוא חיים, לבנות בית עם העזר אשר מצא, ואינו יודע באיזה דרך מוליכין אותו, דרכים רבים לפניו, וכולם הם בספיקות סכנה אצלו, מי מהם בנפש וצורה, ומי מהם בגשם וחומר, ובוכה במר נפשו בדמעות שליש לפני היודע עתידות ואשר עיניו פקוחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכו וכפרי מעלליו, ועומד ומתחנן מעומקא דליבא, ומתפלל תפלת ודוי "אתה יודע רזי עולם ותעלומות סתרי כל חי אין דבר נעלם ממך ואין נסתר מנגד עיניך", וכאלו שומע אנכי בקשתו, אדמה לי שהוא מפיל תחינותיו לפני השי"ת ואליו ית' ישא נפשו כי יודיע לו ד' הדרך הטוב ויורנו בדרך יבחר וכי הוא ית' יוציא מרשת רגלו.

התוכלו אהובי ויקירי לצייר לכם, ולתאר לפניכם, את מצב רוחי בשעה הארוכה הזאת ביושבי באחת הפנות מהחדר הגדול הזה, ובראותי לפני את העלם הזה אשר בעוד שעות אחדות מיועד להיות חתנו של עטרת תפארת ראשנו כ"ק אדמו"ר שליט"א, וממנו הוא עתיד לבנות בית בישראל, וכל רז לא נעלם ממנו... וגם מכם! האם לא בכיתי גם אנכי אתו? האם לא התחברתי והשתתפתי אתו בתפלתו, בתחנתו ובבקשת רחמים מקירות לבו?

הטרם אדע כי בדרכיו של העלם המהולל הזה, תלוים גם דרכי ומעללי זרענו וזרע זרענו, וברצות ד' דרכיו, תרוממנה קרנות צדיק גם אויביו ישלימו אתו, ודרכו דרך החיים ותוכחת מוסר, גם דרך חסידיו ישמור . . ועל דא ודאי קא בכינא, ובכו תרווייהו. והנה שערי דמעה לא ננעלו, ובוודאי נתקבלו תפלתנו לפני אדון כל, ויצליח בהצלחה גדולה בהדרך הישר אשר בו בחרו אבותיו רבותינו הק' זי"ע נבג"מ זצ"ל, ויראה צדיק וישמח בו וגם חסידיו יעלזו.

ואמרתי אני ללבי, לשבח ולהודות להשי"ת על מה שעיני רואות, ודי לי העבר וההוה, ולפני הלא עומד לנגדי מענדיל בן לויק הידוע ומפורסם לכל שנולד ונתחנך בטהרה וקדושה ויראת ה' עליו כל היום.

וכהיום הזה הלא רק יראת ד' היא אוצרו, פשפשתי במעשיו בבית ובחוץ, ות"ל כי לא מצאתי בו שום כתם וסדק, שלם הוא בנפשו רוחו ונשמתו, תלמודו בידו בצירוף מעשה אבותיו היראים.

ובאמת לאמיתו, הלא בחוש אני רואה עלם יקר הערך, למדן מופלג, ירא אלקים באמת, חגור באבנט משי, יושב בתענית, לומד כל היום ראשית חכמה, טבילתו ותפלתו בכוונה אמיתית לשם שמים, כי בטבעו הלא ידעתם כי רחוקהוא ברוב עקשנותו בטבעו וטבע אבותיו לעשות מה בשביל אחרים ולפנים, ואף אם יודע הוא גם מה שחוץ ממנו בחול, הלא בדעת יודע הוא גם להבדיל בין קדש לחול, ולא נתחלל חלילה אצלו קדושתו אף כמלא נימא, ומה לי עוד?

וברעיונות האלו עליתי למעלה ממנו דור אחר דור, ידעתי ולא מצאתי טוב ממנו, ורואה אני רק טוב וטוב, שמחתי בהרעיון הזה כעל כל הון, ואמרתי אודה לד' כי טוב, וכי לעולם חסדו, וזכות מסירת נפשו וגופו של רבינו הקדוש שליט"א בפועל אשר עינינו ראו ולא זר, יעמוד לו לזרעו, וזרע זרעו, עד ביאת הגואל צדק בב"א אשר לא תכבה נר ישראל. איך בין געווארן שטארק פריילאך [=נהייתי שמח מאד].

ויהי ככלותו להתפלל, ויסב פניו מהקיר אלי. התבוננתי בו והסתכלתי בפניו הלבן כסיד ועל גופו החלש מהתענית ורוב העבודה כל היום, מאד נכמרו רחמי עליו, שאלתיו ובקשתיו להניח ולהנפש מעט, אך הוא לא ענה לי כלום. כי כל היום לא דיבר אתי דברי חול אף מלה אחת, וחשבתי אולי נצטוה על זה, ויפתח את הראשית חכמה ללמוד.

עד אשר נקראתי אל הטעלעפון ושאלו ממני אם מוכן הוא החתן להקבלת- פנים, ועניתי "כן" ומסרתי לו השאלה, וכי ההכרח אשר יכין את עצמו בלבושיו המוכנים להחופה ובטח במהרה יבאו ליקח אותו להישיבה תו"ת אשר שם יהי' הקבלת פנים.

וכן הי'. הוא הכין את עצמו במלבושי כבוד והדר, ומה מאד שמחתי בראותי עליו קאפאטע של משי, ואבנט חגור עליו, וועדליק עס פאסט פאר אונדזער רבי'נס שליט"א א קינד [= כיאה לבנו של הרבי שליט"א]. לשמחתי אין קץ, וגם אתם אהובייי ויקיריי שמחו ורננו כי זכינו לראות דור ישרים יבורך מרבינו הקדוש שליט"א כן יזכנו השי"ת לראות דור כזה מזרע זרעו עד עולם.

בערך שעה ששית נפתחה הדלת מהחדר ונכנסו שנים, האחד הוא חתנא דבי נשיאה הרש"ג שליט"א, והשני דודו של רבינו שליט"א הר"מ שי' הארינשטיין, הם באו ליקח את החתן להישיבה.

מהם נודעתי אשר לא רק החתן והכלה מתענים ביום החופה אך גם רבינו הק' שליט"א והרבנית שליט"א ובנותיו שי', עליתי למרום לחשוב מחשבות עליון ביום ההוא, שאלתי את פיהם אשר ואולי שמעו וראו מה מרבינו שליט"א בהיום הזה, אבל מרוב טרדותם לא נעניתי כלל, ואפשר מטעם פשוט כי גם הם לא ידעו דרכיו כל היום, כי סגור ונעלם הי' מעיניהם.

אפס אני חפצתי מאד לצייר לפני את עבודתו של רבינו שליט"א ביום ההוא, תפלתו עם עליות נשמתו, התראותו וקריאתו על החתונה את רבינו הגדול זי"ע נבג"מ זצ"ל, עס האט זיך מיר אלעס געוואלט וויסן, אפילו דאס וואס מען טאר מען ניט אויך [= רציתי לדעת הכל, גם מה שאסור], והייתי בהתרגשות עצומה ביושבי בהאטא עת נסענו אל הישיבה עם החתן. חשבתי כל העת ושאלתי את עצמי: איך? ווארשא? תומכי תמימים? ליובאוויטש? רוסטוב? לנינגרד? שפאליערקא? קאסטראמא? ריגא? והכל כחלום יעוף,

ועתה? הלא לשמוח באתי ומעיני יורדות דמעות טפין טפין, מה זה? האם על זה באתי עד הלום, וברעיון זה והנה האטא נגש אל חצר הישיבה.

הקבלת פנים :

לפני שער חצר הישיבה עמדו שנים-שלשה פאליצאנטין [= שוטרים] על המשמר, להעביר ולהכניס להחצר פנימה ולאולם הישיבה, רק לאלה אשר להם כרטיס-כניסה וגם אשר נקח ממנו שוחד אזאלט [=סוג מטבע פולנית בעלת ערך גבוה] או חמשים גראשען [= סוג מטבע פולנית בעלת ערך נמוך]. לבד מהגנבים פראפעסיאנאלן [= מומחים] דעי"ת ווארשא אשר להם הרשות נתונה ליכנס וליצא בכל עת, ולכל מקום שלבו חפץ...

יש דורשים לגנאי, כי עסק הגנבה יתנהל בשותפות עם הפליצאנטין בכל המקומות אשר אלפי אנשים יתאספו ויתקבצו במקום אחד ודוחפים ודוחקים זה את זה, כי אז הוא זמן היותר מוכשר לפניהם להוציא הכסף מכיסי בני אדם בעת דחקו ודחפו, ולהפשיט מעליו תכשיטין היקרים, והכל יעשה בהצנע לכת, ברוב מהירות ובאומנות גדולה.

בעיני ראיתי אצל אחדים מאנשים הגנבים ל"ע שם בעת החופה אשר החתם בבגדם פנימה, ובפה מלא סמכתי בידי הגנב שוחט ובודק כיסו של זה, אשר סכינו הי' חד וחלק על צד היותר טוב ולא הי' מקום לחשדו בפגימה דקה מן הדקה ובהעדר הרגשה חלילה וחלילה... גם אין בעבודתם שום חשש משום צער בעלי-חיים כי הנשחט הנגנב אינו מרגיש כלל וכלל בעת השחיטה והגנבה וגם בהאחיזה ותוקף אגודל, בכניסתו לכיסו ובהוצאתו משם... ואין בהם גם מדת גסי הרוח להבחין בין עשיר לעני.

מי לנו גדול ובטלן גדול מהרב ר' לייב שי' שיינין והנה גם אותו לא רצו לביישו ולהכלימו ובין כל העשירים הוציאו גם מכיסו העשרה דאלאר אשר הביא אתו על החתונה...

אל תדמו יקירי כי מלתא דבדיחותא אני מספר לפניהם. הרבה צער ועגמת נפש הי' לנו מזה לכל אנ"ש שי' שם מרוב הגנבות של כסף ופאספארטין [=דרכונים], גם שטרות נחוצות, ועלינו אנ"ש לזכור את זאת לחופת שיינדעלע תי' אם תהי' גם היא בווארשא לשמור את עצמנו...

נחזור לענינינו: נכנסנו ברוב פאר והדר לאולם הישיבה אשר כבר הי' מלא אנשים מפה אל פה, עוד הרבה יותר מאתמול, אדמורי"ם, רבנים גאונים מפורסמי עולם, כל חשובי וטובי עיר תהלה ווארשא קארעפאנדעטין [= כתבי עתונות] מכל מכתבי-העת - "הצפירה", "מאמענט", "היינט" "עקספרעס", ועוד ועוד. יושבי ראש דאגודת הרבנים בפולין אגודת הרבנים דווראשא באי-כח מדזשוינט [= ארגון הג'וינט], בית היתומים, ומאנשטאלטין [= מוסדות] כאלה, הכל עמדו ממקומם לכבוד החתן עד אשר ישב על כסאו המוכנה לפניו בין מקומו של רבינו שליט"א וחותנו של רבינו שליט"א.

דומי' ארוכה שררה בכל הבית הגדול הזה, ופתאום נשתנו פניו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, אזיל סומקא ואתי חיוורא, וממש דומה למלאך ד' צבאות, מעיניו הטהורות מפיקות ונוצצות ניצוצי אור זכים וצחים ככוכבי בוקר, וד' נתן את פחדו על כל רוב הנאספים, ופחדו ורגזו איש אל רעהו, כי נפלה חרדה על כל העם, אשר אין לתאר.

ויפתח ד' בחכמה את שפתיו ויאמר בזה"ל: "ידוע ומפורסם אשר בעת שמחת נשואין קומען נשמת האבות מן העולם האמת. ביז ג' דורות למפרע איז בכל ישראל, און עס איז פאראן וואס מער און מער, וואס אין דעם איז מדריגות שונות. ובתור הזמנה לנשמת הצדיקים הוד כבוד קדושת אבותינו רבותינו הק' אשר יבאו אל החופה ולברך את הזוג, וועט מען איצט ריידין א חסידות, וואס א חלק איז פון אלט'ן רבין, א חלק איז פון מיטעל'ן רבין, א חלק פון עלטער זיידן, א חלק פון זיידן, דער עלטער-זיידע של הכלה, א חלק פון עלטערעלטער זיידן של החתן, א חלק פון טאטען, דער כלה'ס זיידע. האומר שמועה בשם אומרו יהא רואה כאלו בעל השמועה עומד לנגדו". עד כאן לשונו הזהב והטהור אשר אמר כלפיד אש.

וכל העם שומעים את קולו ורואים את האש בוער בתוכו ובפועל ממש ,נזדעזעו כולם בחיל ורעדה אשר אחזתם וינועו ויעמדו מרחוק, ותיכף ומיד אחר הפתיחה המבהילה הזאת פתח רבינו שליט"א ואמר את המאמר דא"ח "לכה דודי לקראת כלה". המאמר נמשך בערך חצי שעה, לא יותר, אבל ארוכה מארץ מדה הוא באיכותו.

ה"בעדעקינס":

אחר המאמר הזה, נפסק השלחן, והחתן עם השושבינין יצאו מחדר הזה אל העזרת-נשים אשר בחדר השני, ג"כ גדול ומפואר ברוב הוד ותפארת, אילנות נאות גדולות עם הרבה פרחים ושושנות עמדו בחדר של הכלה אשר עשו הנשים, מכירי' ומקורבי', לאות אהבה ולסימן טוב, עם הרבה נרות של עלעקטרא נתונים בהם להאירם ולהראות את פרחם כי חיות הנה, ויהי' לחן ולתפארת בעיני כל רואיהם, ועשו הצמחים האלה רושם גדול על נפשי בעת נכנסתי להחדר הזה.

ופתאום הנני בגן ירוק פורה צומח ופורח כמו בימי האביב הטובים והבהירים, והכלה המהוללה היפה בנשים יושבת בתוך הגן הזה מקושטת בטלית נאה, מהודרת ברוב הדרה, פני' הלבן כסיד ברוב חן ויופי עם יראת אלקים, נשקף כמו שחר, מהיער פרחים ושושנים עם ערוגות הבשם אשר סבבוה מכל צד ופנה.

אמה הרבנית שליט"א עם אמה זקנה הרבנית הגדולה שליט"א עם כל הנשים הכבודות, ורבות בנות אשר באו לכבודה של הכלה עומדות עלי' ויאשרוה ויהללוה.

וכולן מחכות בצמאון וכיליון אשר בעוד רגעים אחדים יבא החתן המהולל לכסותה בציף והעטרה אשר מוכנה ברוב פאר והדר והכל רוצים לראות את האפיריון אשר עשו לה ולהריח מריח בשמיו הטוב.

בדרך הילוכם עם החתן, נכנס רבינו הק' שליט"א ביחידות עם החתן להחדר הקטן אשר סמוך הוא למקום מושבה של הכלה, להלבישו בכבודו ובעצמו את הקיטל הקדוש הנעשה מחלוקו של רבינו הגדול נבג"מ זי"ע זצלה"ה ולחגור אותו באבנט של משי אשר הכין עבורו, והעיקר לברכו ברכת אבות לבנים שקודם החופה.

גם נקראו להחדר הזה חותנו של רבינו שליט"א, מורנו הרב ר' אברהם שליט"א, בן בנו של אדמו"ר הצ"צ נבג"מ זי"ע זצלה"ה, עם כל הרביים האדמורי"ם שליט"א שיברכו כל אחד ואחד בכחם ובכח של אבותיהם הצדיקים זי"ע זצל"ה. את כולם קרא רבינו הקדוש שליט"א שיברכו את החתן שי' וכן הי' כי מלאו את בקשתו.

אופן וסדר הברכות לא ראיתי ולא שמעתי מספרים מהם, אך נודע לי, כי אחד מהם, הצדיק העניו התמים מרוב תמימותו וענותנותו מסרב הי' לגדול באמירתו קטונתי מכל החסידים ומי אנכי אשר ארהב עוז בנפשי לברך את הגדולים ולעמוד במקום גדולים. אפס לא הועילו לו רוב קטנותו בעיני עצמו אחר כי גדול וקדוש הוא בעיני כל יודעיו ומכיריו, ויברך גם הוא בפרישת ידיו על ראש החתן, את החתן והכלה,

ויהי רצון אשר כל הברכות האלו אשר יצאו מפיהם הקדושים של הצדיקים האלה יחולו על ראשם של החתן והכלה.

אחר הברכות האלו יצאו החתן עם השושבינין ויכנסו אל חדר הכלה לה"בעדעקינס", ומרוב הדחיפות והדחיקות אשר הי' שם ברגעים הללו לא ראיתי כלל וכלל את אופן וסדר הנעשה שם כי מרגעים האלו התחיל לשרור הבלי-סדרים, ורק המעט אשר ראיתי ושמעתי, אותו אספר.

החופה :

חיש מהר אחרי ה"באדעקינס" התחילו הכל רצים מאולם הישיבה אל החצר פנימה למקום החופה והכל בחפזון ובמנוסה גדולה, בכוונתם לנחל מקום אצל החופה בקרוב.

אני לא רצתי, עמדתי וחיכיתי על החתן והמחותנים שילכו הם בראש כיאות וכן עשו הרבה מהאורחים הנכבדים וכן הי', כי לכולנו נתנו נרות בידינו ועשינו שתי שורות אשר דרך שם עבר רבינו שליט"א, דודו הרמ"ה שי' והחתן שי' באמצע, הם השושבינין הוליכו אותו בשע"ט ומוצלחת אל החופה, וכל הסובבים ומלוים אותם, נגנו בקול בינוני בדמעות את ניגון רבינו הזקן זי"ע זצלה"ה הידוע.

רוב הרעש גדול, הריצה, הניסה, הדחיפה והדחיקה, הזעקה והצעקה אשר הי' בעת ההיא ובשעה הזאת בהחצר של הישיבה - לא אוכל בשום אופן לשער לפניכם. אנשים נשים וטף מלאו את כל החצר הגדולה הזה מפה אל פה, ארכו ורחבו של החצר בערך עד אלף קוואד' סאזען, הרבה מאורות של עלעקטרא נמשכו עליו מלמעלה להאירו ברוב אור. החופה עמדה באחת הפנות מהחצר,

והכל רצו ליקרב אל החופה ומי שכחו הי' גדול לדחוק את חברו לא בבקשת סליחה חו"ש - הוא קפץ מראש. מובן הדבר אשר לאו כל מוחא סביל זאת.

אחרי אשר העמידו השושבינין הנ"ל את החתן תחת החופה בשע"ט חזרו אחרי הכלה להוליכה לחופה בש"ט, ואתה עמה הלכו משתי צדדי' אמה הרבנית שליט"א אמה זקנה הרבנית הגדולה שליט"א ודודתו של רבינו שליט"א מושקא ת' אחותו הצעירה של רבינו הגדול נבג"מ זי"ע זצלה"ה, ואחריהם כל הנשים ובנות רבות עם כל העם רב אשר הי' שם באותה שעה.

אנכי עמדתי עם גיסי, דודכם שי', ועם בנו בריחוק מקום, בעיני לא ראיתי מאומה כי לפני עמדו אלפים אנשים שי' אבל גיסי שי' עלה ברוב עמל ויגיעה, ואפשר גם סכנת נפשות, על גג של בנין אחד הסמוך אצלנו גם את בנו שי' לקח אתו על הגג ההוא עם עוד הרבה אנשים אשר עמדו שם אתם ומשם ראו את הכל.

ואחרי אשר הביאו את הכלה, שמעתי כרוז מידידנו ר' פייביש שי' זאלמאנאוו אשר מכריז כי כל הצעירים ירחקו מהחופה ויתנו מקום להזקנים ורק הם הזקנים שי' יעמדו על החופה ויסבבו אותה, וכן הי'.

אח"כ עשו את ההקפות הכלה ת', רבינו הק' שליט"א, הרבנית שליט"א, הרבנית הגדולה שליט"א, דודתו מושקא ת' עם אישה - הרמ"ה שי'.

אחרי ההקפות שמעתי הברכה הראשונה מפיו של רבינו הק' שליט"א, ויהי אך בהשמע קולו כקול מים רבים, חרדה גדולה נפלה על כולנו, כי הוד קולו ברוב מרירות ובקול חרדה ברמה נשמע ויחרדו כל העם אשר בהחצר, וכרגע נפסק הרעש גדול מהעם, ודומי' ארוכה שררה בכל החצר, וקולו הערב ומתוק אשר מקול בכי ותמרורים של ששון ושמחה יחדיו הי' נשמע גם למרחוק ודמעות רבות כמים נשפכו מעיני כל העומדים שם אז, וממש נמס לבבו של כל אחד ואחד בעת הברכה ההיא יצאה מפיו הקדוש.

אח"כ קדש החתן את הכלה כדת משה וישראל.

מכל האדמורי"ם שליט"א אשר עמדו שם לא נתכבדו בשום כיבוד, רק אחד מהם, הראדזינער שליט"א, עליו נפל הגורל לקרוא את הכתובה.

ואח"כ פתח עוד הפעם רבינו הקדוש שליט"א את פיו הקדוש ויברך בקול רם וחזק מפנימיות נקודת לבבו הטהורה את השבע ברכות, ועוד הפעם גיל של רעדה וחרדה שורר בין כל הנאספים, וממש נדמה לנו כי קולו של מלאך ד' צבאות, שומעים אנחנו מגן אלקים, ולא אגזם אם אומר כי ברגעים האלו אשר שמענו מפיו הק' "אשר יצר את האדם בצלמו ובצלם דמות תבניתו" כולנו חזרנו בתשובה אמיתית כמו בעת צעקו לפני תקיעת שופר "ערוב עבדך לטוב".

אשרי אזן שמעה כל זאת, ונזכה כלנו יחד לשמוע במהרה בערי יהודא ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה.

אחרי הברכות ושבירת הכלי והנה רעש גדול מתנשא באליפות מזל טובי'ם בקול מצהלות חתנים בתוף ומחול בנבל וכינור נגנו ורקדו לפני החתן והכלה.

(עד כאן הגיע לידינו)